

اصول اخلاقی شهروندی زیستمحیطی با تأکید بر قرآن کریم

سپیده برزگر^{۱*}

۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشگاه شیراز و عضو
نظام مهندسی ساختمان، استان فارس barzegarsepideh@gmail.com

چکیده

امروزه، تخریب و تهدید محیط زیست، چالشی مهم در شهرنشینی تمام جهان است. حفظ محیط زیست یکی از نیازهای مهم جامعه، لازمه توسعه پایدار و به منزله رعایت حقوق عمومی است. متأسفانه تاکنون، قوانین حفاظتی و بیانیه‌های متعدد زیستمحیطی با قدرت اجرایی چندانی همراه نبوده‌اند و مهم‌ترین دلیل این موضوع، کمبود پشتوانه اخلاقی و ضمانت مردمی آن‌هاست. به همین دلیل، رسالت بازیگران عرصه شهری، به‌ویژه شهروندان، در تأمین محیط سالم و پیش‌برد اهداف توسعه پایدار شهری، بیش از هر زمان دیگری اهمیت دارد. از سویی دیگر، به دلیل نوپا بودن شهروندی در کشور و نوظهوری این موضوع در مباحث زیستمحیطی، ضرورت پرداختن به شهروندی زیستمحیطی دو چندان می‌شود. در این مقاله، تلاش شد تا اصول کلی اخلاق شهروندی زیستمحیطی با مطالعه کامل‌ترین و جامع‌ترین منبع الهی موجود، یعنی قرآن کریم - معرفی شود؛ زیرا شناسایی این اصول می‌تواند نقش مهمی در موفقیت برنامه‌های آموزشی شهروندی زیستمحیطی و تحقق توسعه پایدار شهری در کشور داشته باشد. طبق تعالیم قرآن کریم، مهم‌ترین راه برون‌رفت از مسائل زیستمحیطی، افزایش آگاهی شهروندان است که زمینه را برای سایر اصول همچون قانون‌گرایی، مشارکت‌پذیری، فرهنگمداری، مسئولیت‌پذیری و اصلاح الگوی مصرف فراهم می‌آورد.

واژه‌های کلیدی: اسلام، قرآن کریم، شهر، شهروندی، شهروند زیستمحیطی، اخلاق زیستمحیطی

۱- مقدمه

امروزه، تحولات فراوان و بعضاً متضاد در الگوی شهرنشینی - به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه - موجب تهدید و تخریب محیط زیست شده است [1]. آلودگی محیط زیست، مشکل تمامی جهان و مانع تحقق‌پذیری اهداف توسعه پایدار است که پیامدهای مختلفی را دربرمی‌گیرد. برای مثال، آلودگی آب‌وهوا، گرمایش کره زمین، اثر گازهای گلخانه‌ای، بالا آمدن سطح آب دریاها، انهدام گونه‌های گیاهی و جانوری، تخریب لایه ازن، نابودی جنگل‌ها، باران‌های اسیدی، آلودگی‌های صوتی و غیره از آن جمله‌اند [2]. این مشکلات نتیجه عملکرد انسان، به‌خصوص در مناطق شهری است که با ناکارآمدی مراکز دفن زباله و دفع نامناسب فاضلاب، الگوی ناپایدار حمل‌ونقل، مصرف نادرست انرژی، تغییر کاربری زمین و تخریب مناطق حفاظت شده تشدید می‌شود [3]. اگرچه از نظر اقتصادی، روند شهرنشینی با مزایایی همانند تمرکز سرمایه و پیشرفت همراه بوده؛